

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

U2016/04660/GV

Yttrande över regeringens remiss SOU 2016:77 ”En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning”.
Diarienummer: U2016/04660/GV

Hushållningssällskapet är en medlems- och kunskapsorganisation med det övergripande syftet att utveckla landsbygden och svenskt lantbruk. Vi verkar i hela landet genom 17 olika Hushållningssällskap och arbetar nära de gröna näringarna. Vi bedriver bland annat rådgivning och utbildning på flera nivåer och är huvudman för flera av landets naturbruksskolor.

Utformningen av gymnasieskolans naturbruksprogram får en stark återverkan på de gröna näringarnas förutsättningar i hela landet. Hushållningssällskapens förbund vill därför lämna följande synpunkter på Gymnasieutredningen.

Sammanfattning

Hushållningssällskapens förbund ifrågasätter delar av Skolverkets förslag till förändringar av naturbruksprogrammet. Vi anser att det ska finnas sex inriktningar i programmet; djurvård, hästhållning, lantbruk, skog, trädgård och naturturism. Dessutom föreslår vi att möjligheten till en inriktning mot naturvetenskap utreds.

Vi föreslår att antalet inriktningspoäng begränsas till 500 för alla inriktningar på programmet. Det behöver finnas utrymme för regionala anpassningar och behov, liksom för möjligheten att läsa in särskild behörighet till SLU:s alla utbildningar. Vi anser att detta ökar programmets attraktivitet, ungdomarnas anställningsbarhet och deras möjligheter att utvecklas inom de gröna näringarna. Skolverkets förslag till avsmalningar av programinriktningarnas examensmål ser vi som kontraproduktivt. Det riskerar att minska utbildningarnas attraktivitet så att färre väljer naturbruksprogrammet i fortsättningen.

Hushållningssällskapens förbund anser att en inriktning mot naturturism ska inrättas på programmet, och delar inte Skolverkets syn i frågan. En sådan utbildning bör ha en stor potential med god efterfrågan och möjlighet till ett bra elevunderlag. Vi anser att det är viktigt att en sådan inriktning blir förlagd till naturbruksprogrammet då det bara är där eleverna kan få tillräckliga grundkunskaper för att naturturismen ska utvecklas i samklang med naturens och naturbrukets förutsättningar och därigenom bidra till en god landsbygdsutveckling.

Hushållningssällskapens förbund välkomnar Gymnasieutredningens förslag om att grundläggande behörighet ska ingå i grundupplägget för yrkesprogrammen, samt att det ska ges ökade möjligheter till att läsa in särskild behörighet till högskolan. Vi anser att statusen för yrkesprogrammen skall likställas med övriga program genom formuleringen ”alla gymnasieprogram ger grundläggande högskolebehörighet samt möjlighet till olika former av särskild behörighet”

Vi vill också hänvisa till Hushållningssällskapens Förbunds yttrande avseende Skolverkets remiss ”Nya inriktningar, gymnasiepoäng och examensmål på naturbruksprogrammet (DNR 2015:1247)” från 30 mars 2016. <http://www.naturbruk.se/remisser/>

17.2.9. Naturbruksprogrammet.

Sid 491; Möjliga förändringsbehov på program- eller inriktningsnivå.

Ang. Skolverkets förslag om inriktningar

Hushållningssällskapets förbund anser att Naturbruksprogrammet ska ha sex inriktningar; djurvård, hästhållning, lantbruk, skog, trädgård och naturturism. Vi föreslår också att möjligheten till ytterligare en inriktning mot naturvetenskap utreds.

Vi avstyrker Skolverkets förslag att ändra namnet på inriktning ”skog” till ”skogsbruk” då det signalerar en alltför stor avsmalning av programmet. Det kan stöta bort en del potentiella elever som har ett bredare intresse av skog.

Utöver Skolverkets förslag behövs en ny inriktning mot naturturism, i synnerhet om flera av de föreslagna förändringarna genomförs. En stor andel av eleverna som läser inriktning skog profilerar sig idag mot naturturism. Nedan, vid kommentarer till sid 492, ges våra synpunkter på Skolverkets utredning och behovet av en sådan inriktning.

Hushållningssällskapets förbund föreslår också att regeringen utreder möjligheten att utöka naturbruksskolornas uppdrag till att även omfatta en inriktning mot naturvetenskap. En stor andel av eleverna på naturbruksprogrammet läser naturvetenskapliga kurser och en fjärdedel av programmets elever går vidare till studier på högskolan inom några år. I 2017 års skolbarometer uppger så många som 51 % av Hushållningssällskapets naturbrukselever att de har tankar på vidare studier.

En naturvetenskaplig inriktning skulle tillgodose behovet av högskoleutbildad personal som också har en praktisk insikt i de gröna näringarnas förutsättningar, något som ofta efterfrågas. Den skulle också möjliggöra en tydligare profil för övriga inriktningar. På så sätt skulle konflikten minska mellan arbetsgivare som vill säkra en gedigen yrkesutbildning på naturbruksprogrammet, och dem som vill ge ungdomarna bredare möjligheter med sitt programval eller efterfrågar personal med praktisk erfarenhet i yrken som kräver högre utbildning.

Redan idag bidrar naturbruksprogrammet till en bredare rekrytering till högskolan med fler studenter som kommer från studieovana miljöer, något som regeringen efterfrågar. En egen inriktning mot naturvetenskap kan innebära att ännu fler elever från delar av landet där högskolestudier ofta väljs bort, ser detta som en tilltalande möjlighet. Om eleverna i sin gymnasieutbildning får en starkare koppling till praktiska frågeställningar än vad som gäller på högskoleförberedande program generellt, kan det öka intresset för naturvetenskaplig utbildning.

Hushållningssällskapets förbund anser att en inriktning mot naturvetenskap på naturbruksprogrammet skulle öka den totala andelen elever som får behörighet till högskolan och på så vis får möjlighet till en högre utbildningsnivå, vilket ligger helt i linje med gymnasieutredningens intensioner.

Ang. Skolverkets förslag till inriktningspoäng

Hushållningssällskapets förbund anser att samtliga inriktningar inom Naturbruksprogrammet ska omfatta 500 gymnasiepoäng. Vi motsätter oss Skolverkets förslag om 700 obligatoriska poäng på alla inriktningar utom djurvård, då det ger en alltför stark styrning. Det är svårt att se varför inriktningarna ska ha olika hård uppstramning. Alla inriktningar bör gå in under det argument Skolverket använder för djurvård ”maximalt 500 gymnasiepoäng bör läsas i en gemensam inriktning för att nå tillräcklig nivå av anställningsbarhet i de skilda yrkesutgångarna”.

Naturbruksprogrammet bör få vara en grundläggande plattform som ger eleverna olika vägar att utvecklas inom de gröna näringarna. Det får inte enbart vara ett sätt att producera arbetskraft. Det är dessutom viktigt ur ett regionalt perspektiv att skolorna har möjlighet att anpassa programmen till de

regionala förutsättningarna och den efterfrågan som finns. Det ökar anställningsbarheten liksom relevansen för eleverna att genomföra utbildningen.

Skolverkets förslag om 700 poäng för de flesta av inriktningarna innebär att få poäng finns kvar för elevens fria val av fördjupningskurser. Det minskar programmets attraktivitet generellt och ökar risken för att många elever väljer bort kurserna för grundläggande behörigheten. Det skulle motverka ett av de huvudsakliga målen med gymnasieutredningen; att fler elever på yrkesgymnasiet ska få behörighet till högskolan.

Vi ser det som mycket viktigt att tillräckligt utrymme finns för eleverna att kunna läsa in särskild behörighet till alla SLU:s utbildningar. Naturbruksprogrammets elever har hittills haft en hög övergångsfrekvens till högskolan. Omkring 20-25 procent av naturbrukseleverna läser vidare vid någon högskola inom tre år efter examen. Det gäller både kortare högskoleprogram och längre, där särskild behörighet i naturvetenskap krävs. Naturbrukseleverna är mycket uppskattade för sin praktiska erfarenhet och entreprenörsanda, både vid SLU och vid andra universitet.

Med inriktningskurser om 500 poäng skulle möjligheten för de elever som vill läsa naturvetenskapliga kurser för särskild behörighet underlättas. För skolorna är det värdefullt att ha dessa elever i grupperna, då de ofta har en hög ambitionsnivå vilket smittar av sig på övriga elever. På så sätt utvecklas ett väldigt gott utbildningsklimat på skolorna.

Skolverkets förslag innebär att naturbrukselevernas möjlighet att få behörighet till SLU:s längre utbildningar försvåras. Det kräver i stort sett maximalt utökat program och då finns inget utrymme över till någon yrkesfördjupning. Det kan medföra att studiemotiverade elever som gärna velat utvecklas inom de gröna näringarna väljer att läsa andra inriktningar. Det minskar i hög grad naturbruksprogrammets attraktionskraft och därmed elevunderlaget på dessa skolor. Det minskar också rekryteringsbasen för SLU och innebär på sikt att färre utbildar sig inom SLU:s program.

Ang. Skolverkets förslag till ändrade examensmål

Hushållningssällskapens förbund anser att examensmålen ska skrivas enligt Yrkesprogramsutredningens förslag. Alltför många viktiga aspekter inom de gröna näringarna försvinner med Skolverkets skrivningar.

De ändrade examensmål som Skolverket föreslår signalerar att naturbruksgymnasiet enbart är till för att producera arbetskraft. Det syns dels i beskrivningen av vad utbildningarna ska leda till och dels i de korta och smala beskrivningarna av inriktningarna. En sådan intension stämmer dåligt med gymnasieskolans breda uppdrag och med gymnasieutredningens syfte att öka attraktionskraften hos yrkesutbildningarna, då den inte tar hänsyn till elevernas intressen.

I Skolverkets förslag till generellt examensmål har meningen "Även verksamheter som syftar till rekreation och naturupplevelser ingår" försvunnit. Vi anser att den ska vara kvar. Inriktningsbeskrivningarna innebär också en kraftig avsmalning av alla program utom trädgård i relation till Yrkesprogramsutredningens förslag. Vi ser det som olyckligt, och ett vägval som dåligt svarar mot utvecklingen inom de gröna näringarna.

I Skolverkets förslag till examensmål för *lantbruksinriktningen* har ämnena vatten och ekonomi försvunnit från listan med de kunskaper som ska ges. Att kunskaper om vatten inte anses nödvändiga är svårt att förstå med tanke på att vatten är en viktig förutsättning och resurs inom odlingen. Kunskaper om jordbrukets påverkan på vattenförekomster i landskapet är dessutom viktiga ur miljösynpunkt.

Många elever på lantbruksinriktningen blir i förlängningen egenföretagare och ett flertal kommer att ta över familjeföretag på landsbygden. Bland våra naturbrukselever uppger 48 % att de tänker sig att i framtiden starta egna företag. Vi ställer oss därför frågande till att Skolverket föreslår att kunskaper i ekonomi ska utgå ur examenskraven. Sådana bör på något sätt bakas in. Från inriktningsbeskrivningen har också områden som landsbygdsutveckling, kombinationsjordbruk och landsbygdstjänster försvunnit. En sådan avsmalning kan få en negativ inverkan på Sveriges landsbygdsutveckling.

Skolverkets förslag till examensmål för *skogsinriktningen* innebär också en avsmalning utöver namnbyte till "skogsbruk". Kunskaper om skogens bredare användningsområden är viktiga att känna till även för skogsmaskinförare och entreprenörer. Att inriktningen kan leda till arbete med skogs-, vilt- och vattenvård har tagits bort, vilket vi ifrågasätter.

Endast *trädgårdsinriktningen*, som är den minsta inriktningen, har fått en utökad målbeskrivning.

Hushållningssällskapens förbund anser att Skolverkets förslag till smala målbeskrivningar minskar naturbruksprogrammets attraktionskraft. Det hotar också flera av naturbruksskolornas existens och ger stora konsekvenser för hela den gröna sektorn som redan idag lider brist på arbetskraft. Vi behöver fler, inte färre elever som läser naturbruksprogrammet.

Sid 492.

Ang. Skolverkets utredning av förutsättningarna för en inriktning mot naturturism.

Hushållningssällskapens förbund anser att en ny inriktning mot naturturism bör inrättas. Vi delar inte Skolverkets slutsatser som redovisas i den kompletterande utredningen (2015:1247), som redovisades till regeringen 2016-11-14.

Naturturism är en viktig basnäring med stor potential, och den typ av turism som ökar mest i Sverige. Den ger också goda försörjningsmöjligheter i delar av Sverige som idag är avfolkningsbygder. Många landsbygdskommuner ser naturturismen som den bransch som har störst möjligheter att växa och skapa nya arbetstillfällen. Regeringen har också satsat mycket pengar via sina myndigheter för att stärka näringen. Att då avråda från att inrätta en fristående inriktning mot naturturism samtidigt som man helt vill ta bort ämnet från skogsinriktningen är obegripligt.

Vi vill nedan peka på de brister som vi ser i Skolverkets utredning och bedömningar:

Det underlag som Skolverket använder för sin bedömning av branschens behov av arbetskraft är väldigt litet. Undersökningen omfattar bara vad som hänt 93 elever av drygt 200 från en enda årskull det första året efter examen. Branschen som helhet har reagerat starkt på Skolverkets bedömning, vilket bara kan tolkas som att behovet är långt mycket större än vad Skolverket vill göra gällande. Skolverkets tolkning av undersökningsdata kan också ifrågasättas. Naturbruksskolornas förening har gått igenom Skolverkets rådata där det framkommer att dessa elever har en mycket hög grad av anställning, både inom sin bransch och totalt. Mycket få f.d. naturturismelever var arbetslösa. Detta måste ses som ett bra resultat jämfört med utexaminerade gymnasieelever generellt och med tanke på ungdomsarbetslösheten i stort.

Skolverket menar att utbildning i naturturism kan fås på inriktningarna Hotell och turism, eller Barn och fritid. Det stämmer inte! Inget av programmen ger de behövliga grundkunskaperna i biologi, ekologi och hållbart brukande av naturresurserna, eller tillräckliga förutsättningar till fördjupning; Den förra tillhandahåller totalt 50 p naturkunskap, 100 p hållbar turism och möjlighet till 300 p naturguidning som fördjupning. Den senare ger 100 p naturkunskap som grund och möjlighet till ytterligare 100 p naturkunskap plus 300 p naturguidning. På ingen av dessa utbildningar finns kurser i jakt, fiske, vilt- eller vattenvård.

Dessutom förstärks skillnaderna mot Hotell- och turismprogrammet nu när Gymnasieutredningen föreslår att programmet ska slå samman sina två inriktningar till en.

Det är svårt att tro att elever med ett stort intresse för naturen, jakt och/eller fiske, som de vill kombinera med arbete inom natur- och äventyrsturism, skulle välja ett yrkesprogram vars kursutbud främst syftar till en annan typ av turism, hotell- och konferensverksamhet, eller är inriktat på barn, fritid och hälsa. Dessa elever får ingen möjlighet till utbildning inom sitt intresseområde på gymnasienivå om Skolverkets förslag godtas.

Vi ser det som särskilt viktigt att en inriktning mot naturturism blir förlagd till naturbruksprogrammet. Det är bara där eleverna kan få tillräckliga grundkunskaper för att naturturismen ska utvecklas i samklang med naturens och naturbrukets förutsättningar och därigenom bidra till en god landsbygdsutveckling. Det minskar också risken för att motsättningar ska uppstå mellan markägare och anordnare av naturturism, om eleverna får insikter i jord- och skogsbruk och de lagar och regler som gäller i dessa sammanhang.

Skolverkets avrådan från att starta inriktning mot naturturism inom naturbruksprogrammet innebär att flera skolor med en stark sådan profil riskerar att få läggas ned. Det minskar utbudet av skolor och gymnasieprogram för eleverna, speciellt i glesare regioner, och därmed också intresset för yrkesprogrammen.

25.9 Grundläggande och särskild behörighet på yrkesprogram

Hushållningssällskapens förbund välkomnar utredningens förslag om att grundläggande behörighet ska finnas i grundupplägget för yrkesprogrammen och att eleverna ska ha rätt att läsa ett utökad program för att tillgodogöra sig särskild behörighet eller fler yrkeskurser.

25.9.1 Sid 710-711. Alla yrkesprogram ska ge högskolebehörighet i sitt grundupplägg

Vi gläder oss över att utredningen pekar på vikten av att visa eleverna att de garanteras grundläggande behörighet om de väljer ett yrkesprogram. Detta kan sen organiseras enligt förslaget eller genom 300 p utrymme för behörighetskurs alternativt fördjupning. Vi vill att reformen uttrycker yrkesprogrammets status ännu tydligare genom formuleringen:

”alla gymnasieprogram ger grundläggande högskolebehörighet samt möjlighet till olika former av särskild behörighet”

Enligt vår erfarenhet ökade elevantalet när yrkesprogrammen blev treåriga och gav grundläggande behörighet. Vid reformen 2011 då eleverna måste välja utökad program för behörigheten minskade däremot elevunderlaget kraftigt vid naturbruksprogrammet.

Det är viktigt att yrkesprogrammen inte automatiskt för tankarna till begränsningar och smala kompetenser. Skolorna ska erbjuda olika inriktningar, ambitionsnivåer och behörigheter. Då kan eleverna tryggt gå in i den sektorn de känner mest för och veta att de själva kan välja kurser mot yrkeskunskaper och behörigheter. Hushållningssällskapets skolbarometer 2017 visade att 66 % av naturbrukseleverna baserat sitt gymnasieval främst på sitt intresse för ämnesinriktningen.

25.9.2 Sid 714. Rätt till utökad program på yrkesskolan.

Hushållningssällskapet ser det som viktigt att eleverna ska ha möjligheten till utökad program så att de kan skaffa sig särskild behörighet till önskad högskoleutbildning, alternativt fördjupa eller bredda sin yrkeskunskap. Vi delar synen om att detta ökar yrkesprogrammets attraktivitet. Många ungdomar siktar på att först arbeta inom ett yrke en period, men vill senare kunna satsa på en högskoleutbildning. Hushållningssällskapens förbund anser att gymnasieskolans yrkesprogram bör underlätta en sådan utveckling i möjligaste mån.

Stockholm 2017 02 28

Jesper Broberg
Förbundsdirektör
Hushållningssällskapens Förbund